

K problematice strategické činnosti

*Redakčně upravené a zkrácené výňatky z článků generál-
majora E. D. Grebiše, kandidáta vojenských věd, docenta,
„Vztah a vývoj forem a způsobů vedení strategické činnosti“
a generálmajora Ch. M. Dželauchova, doktora vojenských věd,
profesora „Strategická mobilnost“, které byly uveřejněny v so-
větském časopise „VOJENNAJA MYSL“ čís. 1/1978 a 2/1977.*

Formy a způsoby vedení strategické činnosti

Pojmy formy a způsoby vedení bojové činnosti mají dávnou historii. Vždyť ve vztahu s jakoukoli vojenskou událostí, ať to bylo střetnutí malých rozměrů či světová válka, vždy stála otázka — jakými způsoby a v jakých formách probíhaly. Problém forem a způsobů vzhledem k možné budoucí válce je i dnes aktuální.

Dříve než budeme zkoumat rozvoj forem a způsobů, musíme objasnit to obecné a specifické, co charakterizuje tyto pojmy v širší a zobecněné formulaci. Za prvé je to příbuznost formy a způsobů jako kategorií vojenské vědy, které odrážejí různé stránky jednoho a téhož procesu — ozbrojeného zápasu. Současně však musíme s představou o nepochybné blízkosti vidět i jejich rozdíly. Vcelku můžeme říci, že vzájemná spojitost formy a způsobů jako kategorií vojenské vědy je do jisté míry shodná se vztahem formy a obsahu jako kategorií materialistické dialektiky. Pojmy forma a způsob můžeme aplikovat na jakýkoli rozsah ozbrojeného zápasu. Stejně jsou přípustitelné úvahy o způsobu vedení války v celku nebo strategické činnosti vedených na válčišti, o způsobech a formách bojového použití útvarů nebo jednotek, které plní velmi omezené úkoly.

Hlavní pozornost soustředíme na užití pojmů formy a způsobů k nejvyšší sféře ozbrojeného zápasu — strategií.

Formy strategické činnosti

Od dávných časů byla spojována představa o válce s bojem, který byl nejobecnější a spolu s tím i konkrétní formou ozbrojeného zápasu. Známe však i pokusy diferencovat tento obecný pojem, ukázat existenci jiných forem ozbrojeného zápasu, které se lišily rozsahem a dosaženými výsledky. Tak např. boj dvou armád, které řešily osud války nebo jednotlivé operace, se nazývá generálním sražením nebo bitvou. Boj dvou armád, který neřešil osud války ani jednotlivé operace, ale vedl k určité podstatné změně situace pro obě strany na válčišti, se nazývá sražením. Střetnutí samostatných útvarů dvou armád, sboru, divizí se nazývá bojem.

Z toho vyplývá, že generální sražení se vztahovalo ke kategorií forem strategické činnosti, což plně odpovídalo podmínkám té epochy a válkám, které jim předcházely. Osud války v té době skutečně závisel na výsledku sražení, kterého se zúčastnily všechny nebo většina sil na obou

stranách. Takové sražení (bitva) bylo výsledkem předchozích přesunů a rozmístění armád obou stran v určitých prostorech. Generální sražení bylo jednorázovou, časově omezenou událostí, která probíhala na nevelkém území.

V některých válkách manufakturního období však dochází k názorům, že není možné slučovat všechny vojenské události do jednoho rozhodujícího sražení, že není možné dosáhnout cílů dané války v jednom generálním sražení. Jako příklad můžeme uvést Vlasteneckou válku v roce 1812, ve které došlo k celé řadě sražení za účasti velkých sil obou stran. Taková sražení tvořila obsah vyšší formy vojenské činnosti — tažení.

Pro války strojového období byly charakteristické jiné formy strategické činnosti. Vznik mohutnějších armád a rozšíření vojenské činnosti na rozsáhlé prostory na souši, mořích i do vzduchu měly za následek zrovnání operací, které řešily velké strategické úkoly.

Další rozvoj vojenského umění a jeho teorie, zejména v letech druhé světové války, vedl k velké diferenciaci forem ozbrojeného zápasu. Operací v obecném slova smyslu začala být považována taková forma vojenské činnosti, ve které se řeší větší úkoly než taktické, avšak méně významné než strategické. Nejhlouběji zkoumaná operace a jejich praktické vedení rozeznává sovětské vojenské umění, které má samostatnou součást — operační umění, které je spojovacím článkem mezi strategií a taktikou. Na rozdíl od operace, tj. souhrnu činností, které sledují operační úkoly, vznikla nová forma — strategická operace.

V taženích Velké vlastenecké války měly tuto formu operace skupiny frontů v součinnosti s dálkovým letectvem, námořnictvem, a v celé řadě případů i s partyzánskými svazky. Protože v sestavě ozbrojených sil měly nejdůležitější místo pozemní vojska a frontové letectvo, které řešily nejen operační ale v řadě případů i strategické úkoly, operace skupin frontů byly hlavní a prakticky jedinou formou strategické činnosti.

V soudobých podmínkách je charakteristická velmi složitá struktura ozbrojených sil, které jsou vybaveny neobyčejně silnými a různorodými prostředky ničení včetně jaderných zbraní a nejrůznějšími prostředky jejich dopravy na cíl. Válečná činnost, zvláště ve světové válce, rozpoutají-li ji imperialisté, může obsáhnout všechny fyzické sféry — zem, vzduch a vodu. V jejím průběhu budou plněny stra-

tegické úkoly, směřující k dosažení cílů celé války nebo její části, vymezené hranicemi určitého válčiště. Tyto skutečnosti, jak o tom uvažují na západě, umožňují předpokládat, že v budoucí válce se může projevit několik forem strategické činnosti.

Jakákoli forma, jakož i způsob vedení války nebo jednotlivé operace, nejsou výtvorem samostatné tvůrčí práce vojevůdce, nebo vojenského teoretika. Jsou vyvolány zcela objektivními podmínkami. Přitom ta nebo jiná forma strategické činnosti, ten nebo jiný způsob boje se projevují téměř současně v ozbrojených silách různých států, které mají ve výzbroji stejné prostředky vedení války. Vojenské umění a jeho teorie v každém vyspělém státě se liší známými specifickými rysy, diktovanými především třídním charakterem státu a předurčením jeho ozbrojených sil. Je v něm však i mnoho společného, podmiňného především přibližně stejnými možnostmi bojových prostředků; to se nevyhnutelně projevuje na řadě společných představ o válce, formách a způsobech jejího vedení.

Zkoumání možných forem strategické činnosti je účelné začít formou, která plně vyjadřuje specifikku jaderné války.

Zavedení jaderných zbraní do výzbroje v poměrně značném rozsahu v padesátých letech postavilo před jeho vlastníky, především USA, problém jak nejúčinněji využít tyto prostředky k dosažení strategických cílů ve válce proti Sovětskému svazu a dalším socialistickým státům. USA vycházely z pozice úplné převahy nad pravděpodobným nepřítelem v zásobách jaderných náplní a hlavního prostředku jejich dopravy — strategického letectva. Proto základem americké doktríny té doby byla strategie „hromadné odvety“. Hlavní místo v ní mělo vedení preventivního jaderného úderu, který tvořil základní formu vedení strategické činnosti ve všeobecné jaderné válce.

Následující změny v poměru jaderných možností USA a SSSR, zavedení a široké rozšíření raket — nosičů různých tříd měly za následek další změny v názorech na vedení jaderné války. V důsledku toho v současné době vojenští teoretikové kapitalistických států, především NATO, vyjadřují myšlenky o možném použití soudobějších forem jaderné činnosti strategického rozsahu. V různých zahraničních materiálech se můžeme setkat s takovým pojmenováním těchto forem, jako např. „hromadné jaderné napadení“, „vzdušná kosmická operace“, „jaderný útok“ atd.

Ve všech těchto formách je především vyjádřena značná rozdílnost ve vztahu k používaným silám. Jsou to strategické, jaderné síly, které mohou organizačně patřit k různým druhům ozbrojených sil, avšak mají společné strategické předurčení. Je podmíněno bojovými vlastnostmi prostředků, které jsou schopné v krátké době vést jaderné úderu na nejdůležitější strategické objekty nezávisle na místě jejich rozmístění. K těmto silám patří rakety strategického určení, rozmístěné na zemi nebo na moři a strategické letectvo.

Různorodé složení sil, které se zúčastňují rozebíraných forem strategické činnosti, podmiňují dvě zajímavé okolnosti, jejichž vzájemná souvislost je charakteristická známým rozporům:

1. Zasazení jaderných prostředků, které se liší různými bojovými vlastnostmi a možnostmi rozšiřuje celkový rozsah jejich použití, umožňuje neoptimálněji plnit všechny strategické úkoly. Zvláště různorodost sil umožňuje stanovit, jaké prostředky z jejich sestavy je nutné použít k dosažení maximálního účinku ničení odpovídajících objektů nepřítele.

2. Každý druh strategických jaderných sil má vlastní specifiku použití, která podmiňuje nutnost dokonalého plánování jejich činnosti, svědčí o složitosti velení těmto prostředkům a jejich všestranného zabezpečení. Jsou zřejmě také těžkosti organizace součinnosti mezi těmito druhy, zvláště k dosažení jednotného času vedení jaderných úderů.

Možná současná bojová sestava strategických jaderných sil kapitalistických států a dostřel prostředků umožňují jejich použití v různém rozsahu a kombinacích, s různým stupněm soustředění.

Rozebíráme-li dosavadní a dřívější názory na tento problém strategického řízení USA, zjišťujeme velkou různorodost koncepcí. Jedny z nich vyjadřují nutnost ničení nejdůležitějších objektů všech kategorie:

- administrativně politická a průmyslová střediska;
- raketové jaderné, letecké a námořní základny;
- uskupení vojsk;
- místa velení, arzenály, uzly komunikací, atd.

Druhé se vztahují k ničení převážně vojenských objektů, zvláště prostředků jaderného napadení. Mezi tyto názory patří koncepce „odbrojovacího úderu“, jehož cílem je maximálně snížit jaderný potenciál

nepřítele zničením odpalovacích zařízení raket a letounů na letištích. Konečně ještě jedním směrem je snaha zničit ekonomiku, značnou část obyvatelstva a tak zbavit nepřítele materiální základny k dalšímu vedení války.

Je těžké stanovit, jaké koncepty v tom nebo jiném případě může dát přednost vedení NATO. Důležité je poznamenat, že objekty ničení strategickými jadernými silami mohou být nejrůznější prvky ekonomiky, ozbrojených sil, ale také obyvatelstvo. Je zřejmé, že použití nepřátelských jaderných sil nebude jednorázovým jevem. Nejpravděpodobnější bude zahrnovat několik různých jaderných úderů. Nejsilnější může být první hromadný jaderný úder. Útočník se bude snažit do něho zahrnout maximum svých jaderných možností, zahájit jej s překvapením a vést jej krátkou dobu. V závislosti na úspěchu tohoto jaderného úderu a ztrát, které způsobil silám nepřítele, ale také na množství objektů, které bude nutné v dalším ničit, mohou podle názoru amerických specialistů následovat i další úder. Proto zdůrazňují význam uchování strategických jaderných sil „druhého úderu“. Uvažují o malé zranitelnosti ponorek s jaderným pohonem vyzbrojených balistickými raketami, a proto přisuzují hlavní úlohu zejména těmto prostředkům. Dále někteří zahraniční autoři považují za možné a účelné odpalovat strategické rakety ze speciálně vybavených běžných dopravních letounů. V průběhu vedení prvního hromadného úderu strategickými jadernými silami mohou být tyto letouny ve vzduchu, daleko od prostorů jaderných výbuchů. Když za několik hodin budou známy výsledky prvního jaderného úderu a upřesněny objekty dalšího ničení, z letounů budou odpáleny rakety, které se zúčastní druhého hromadného jaderného úderu.

Nakonec musíme věnovat pozornost ještě jedné zvláštnosti této činnosti, tj. možným vysokým výsledkům hromadného použití mohutných prostředků ničení, kterými jsou vybaveny strategické jaderné síly USA a další státy NATO. Stačí o tom říci jen tolik, že jejich jaderná munice má sílu, která se pohybuje od sta kiloton do několika megaton. Tyto prostředky zabezpečují poměrně vysokou přesnost dopravy jaderných hlavíc na cíl a jsou, zejména balistické rakety, poměrně málo zranitelné prostředky PVO. Všechno to ve svém souhrnu přesvědčivě ukazuje na kolik nebezpečná svými výsledky může být činnost strategických jaderných sil, které tvoří základ jaderné války, v případě, že jí imperialisté rozpoutají.

Vojevní teoretikové NATO počítají s tím, že je-li takovéto využití strategických jaderných sil charakteristické jen pro válku s neomezeným použitím jaderných zbraní, potom válečná činnost na válčišti, např. v Evropě, která může mít formu strategické operace, bude mít univerzální charakter. Tato forma strategické činnosti, podle názoru vojenských specialistů států, může se široce používat v různých podmínkách vedení války prakticky na všech možných pozemních válčištích.

Strategická operace na kontinentálním válčišti je definována jako souhrn úderů, operací, činností svazů a svazků několika druhů ozbrojených sil, vedených na základě společného zmyslu a plánu pod jednotným velením k dosažení strategických cílů války na daném válčišti. Již z definice vidíme výjimečnou složitost této formy strategické činnosti.

Sledujeme-li vývoj forem strategické činnosti, vidíme, že tato operace nese určitou stopu větších strategických operací druhé světové války. Současně však je velkým krokem dopředu ve všech ukazatelích jak kvantitativních, tak i kvalitativních. Operace druhé světové války nebyly vedeny na celém válčišti. Proto i z hlediska soudobého jeho chápání byly omezeny hranicemi jednoho až dvou strategických směrů. Všechny byly především operacemi pozemních vojsk, protože v nich hlavní síly tvořily skupiny armád (frontů). Konečně v každé strategické operaci bylo dosahováno poměrně omezených cílů.

Nejdůležitějším rysem strategické operace v současných podmínkách na evropském a na jiných kontinentálních válčištích je její rozsah, který se projevuje především v rozmachu válečné činnosti ozbrojených sil, které se jí účastní a které mohou současně více nebo méně působit na celé teritorium válčiště, ve vzdušném prostoru nad tímto válčištěm a na přiléhající k pevnině vodní plochy. Rozsah strategické operace na kontinentálním válčišti se projevuje i takovým ukazatelem jako jsou síly, které se této operace zúčastní. V závislosti na významu válčiště a strategickém cíli operace, složení těchto sil může být různé; hovoříme-li však o nejdůležitějších válčištích, pak bude značné.

Podle názoru velení NATO mohou být ve složení bojujícího uskupení vojsk na válčišti jaderné síly různého určení, velké svazy pozemních vojsk a letectva všech druhů, vojska protivzdušné obrany, námořní síly a vzdušná výsadková vojska. Současné vedení válečné činnosti takovým

uskupením v rozsahu celého válčiště vyžaduje velké množství spotřeby materiálních prostředků — munice, PHM, proviantu a mnoho dalšího materiálu o několika miliónech tun. Týlové a technické zabezpečení budou organizovat nejen orgány u vojsk, ale také mnohá zařízení, podřízená bezprostředně strategickému velení.

Na rozdíl od probíraných forem, které tvoří obsah jen jaderné války, strategické operace na kontinentálním válčišti má jiný charakter. Jak potvrzují poslední cvičení vojsk NATO v Evropě, strategická operace může být vedena s použitím jaderných zbraní nebo s použitím jen klasických prostředků boje. Nevylučuje se přitom ani takový případ, kdy strategická operace bude zahájena s použitím klasických zbraní a v některém období bojující strany přejdou k použití jaderných zbraní. Nejrůznější mohou být také podmínky zahájení operace, které objektivně splývají s podmínkami rozpoutání války v celku.

Značné množství těchto variant ještě více komplikuje strategickou operaci, ztěžuje její plánování a přípravu, nemluvě o samotném vedení válečné operace, která může probíhat v podmínkách, které budou mít nesmírné rozdíly. Základní podmínkou přípravy operace jsou podstatné rozdíly v obsahu, způsobech a lhůtách splnění strategických úkolů, v charakteru součinnosti svazů druhů ozbrojených sil a použitých bojových prostředků, v možných ztrátách osob, výstroje a materiálních prostředků, ve využití záloh atd.

Strategická operace na kontinentálním válčišti, podle názoru řídicích orgánů NATO, je souhrnem úderů, operací a činností v operaci použitých sil. Není to ovšem mechanický souhrn úsilí různých uskupení, která působí podle vlastních dílčích plánů. Zpracování těchto plánů, které mají značný význam, předpokládá společný základ ve formě odpovídajícího zámyslu a plánu, které v jeden celek slučují všechny prvky strategické operace a usměrňují jednotlivá úsilí k dosažení celkového cíle.

Strategická operace na každém kontinentálním válčišti bude mít své specifické rysy. Jsou určovány významem a charakterem válčiště, složením uskupení ozbrojených sil stran, zvláštěností jejich činnosti atd. V součinnosti s tím každá strategická operace může zahrnovat více nebo méně stejné prvky. Mezi ně patří:

- údery strategických jaderných sil, vedené v hranicích daného válčiště;
- operace skupin armád;

- vzdušné operace letectva všech druž, vedené k dosažení různých cílů;
- činnost námořnictva a PVO;
- operace vzdušných a námořních výsadků.

Rozvoj způsobů strategické činnosti

K dosažení strategických cílů, v jejichž prospěch je vedena válečná činnost v té či oné formě, plní ozbrojené síly odpovídající strategické úkoly s použitím různých způsobů boje. Souhrn těchto způsobů, které tvoří vnitřní obsah každé formy, představuje způsob strategické činnosti, a mluvíme-li o válce vcelku, pak způsob vedení války.

Jak formy strategické činnosti, tak i způsoby ozbrojeného zápasu jsou historickou kategorií, která se mění vlivem jednotlivých faktorů a celého jejich souhrnu. Největší vliv na rozvoj způsobů ozbrojeného zápasu mají prostředky jeho vedení a lidé, v jejichž rukou je veškerá výzbroj armády.

Podstata způsobů ozbrojeného zápasu v současné době v rozhodující míře závisí na tom, s jakými druhy zbraní jsou plněny úkoly jakéhokoli rozsahu (taktické až strategické).

Rozhodnost způsobů vedení války zcela odpovídá rozhodnosti politických cílů obou stran. Tuto pravdu potvrzují zkušenosti všech válek, které byly vedeny v různých historických epochách. Často se stávalo, že válka byla vedena s malou intenzitou až do úplného zeslabení válečné činnosti; týkalo se to obvykle států, ve kterých moc patřila stejným vykořisťovatelským třídám, tj. otrokářům, feudálům a buržoazii. Nesrovnatelně vysokou krutostí se vyznačovaly revoluční a občanské války, protože cílem jedné z bojujících stran bylo vybojovat politickou moc, a druhé strany udržet ji ve svých rukou.

Vítězství socialistické revoluce v jedné zemi a v dalším vytvoření socialistického společenství jsou podmínkou ještě větší rozhodnosti cílů války, které se zúčastňují státy protikladných sociálních systémů. Stačí příklad druhé světové války a z ní vyčlenit agresi Německa proti Sovětskému svazu. Německý fašismus vystupoval v úloze síly mezinárodní reakce a ve válce proti SSSR a snažil zničit sovětský společenský řád a nejen obsadit jeho území, to znamená, že sledoval jasně vyjádřené třídní cíle. V tom byl zásadní rozdíl války fašistického Německa proti SSSR oproti válkám, které Německo vedlo proti kapitalistickým státům. Kromě toho po

zničení prvního socialistického státu na světě — hlavní síly společenského pokroku — hitlerovci počítali vést smrtelný úder mezinárodnímu dělnickému a národně osvoboditeckému hnutí a zvrátit zpět sociální vývoj lidstva.

V souladu s tak rozhodnými politickými cíli německé ozbrojené síly ve válce proti Sovětskému svazu používaly i rozhodné způsoby jejího vedení. Byly charakterizovány soustředěním hlavního úsilí na hlavních strategických směrech, rozvinutím válečné činnosti na celé strategické frontě a snahou zničit Sovětskou armádu v nejbližší době. Rozhodnost bezprostředně válečných opatření byla doplňována nelidským zacházením s válečnými zajatci a obyvatelstvem na dočasně okupovaném území, hromadným ničením sovětských lidí („strategie spálené země“).

Je plně pochopitelná a objektivně zdůvodněná rozhodná činnost sovětských ozbrojených sil, která směřovala k ochraně nemožnosti socialismu, svobody a nezávislosti sovětského lidu a všech porobených národů Evropy. Tato rozhodnost se projevovala ve výjimečné úpornosti obranných bojů a sražení, ve vysokém tempu mohutných strategických útočných operací; to vedlo v konečném výsledku k úplnému zničení německého fašismu.

Můžeme zdůvodněně předpokládat, že v případě rozpoutání války proti Sovětskému svazu a celému socialistickému společenství budou se použité způsoby vedení války vyznačovat vysokou rozhodností, které budou plně odpovídat politickým cílům: na jedné straně obnovení kapitalismu a zotročení svobodnilovných národů, na druhé straně ochrana svobody a nezávislosti národů socialistických států.

Způsoby vedení ozbrojeného zápasu zkoumají zahraniční vojenští specialisté z různých hledisek. Rozdělují je např. podle rozsahu. Přitom přirozeně největší stupeň zveřejnění je charakteristický pro způsoby vedení války v celku a strategické činnosti, která zahrnuje jedno nebo několik válčíšť. Vysoké konkretizace, ale současně s tím také různorodost jsou vlastní způsobům válečné činnosti, která směřuje k plnění operačních a taktických úkolů.

Způsoby válečné činnosti rozlišují dále podle „resortu“ příslušnosti, tj. v závislosti na tom, jaké druhy ozbrojených sil a druhy vojsk jich používají. S tím je těsně spojena klasifikace i závislosti na druhu válečné činnosti. Přitom se počítá s tím,

že v soudobých podmínkách jeden a týž druh vojska a sil může plnit bojové úkoly stejnými způsoby a v protikladných k tomu jak se zdá, druhých válečné činnosti — v útoku i obraně.

Snaha hluboce a plně proniknout do podstaty jevu, v daném případě, zkoumat obsah způsobů válečné činnosti, vyvolává nutnost jejich rozboru z různých stránek. Proto je účelné zkoumat každý způsob podle různých možností kritérií. Nejrozsáhlejší a obecné, o kterých jsme již mluvili, jsou roz:ah, způsob válečné činnosti, kdo ji vede, jaké úkoly je možné plnit jednotlivými způsoby a jaké prostředky ničení se používají: klasické nebo jaderné. Je pochopitelné, že prostředky ničení mají rozhodující význam a zdůrazňují základní zásadu o závislosti způsobu ozbrojeného zápasu na prostředcích jeho vedení.

Američtí vojenští specialisté určují možný způsob vedení světové jaderné války jako současné ničení nejdůležitějších objektů nepřítelů do celé hloubky jejich

rozmístění, s následujícím rozvíjením strategických operací na hlavních válčiscích, s neomezeným použitím jaderných zbraní, doplněných klasickými prostředky ničení.

Tato formulace způsobu vedení světové jaderné války, i když neodráží celou různorodost jejího obsahu, poskytuje celkovou představu v nejdůležitějších rysech, kterými se liší od způsobů vedení jiných válek. Budou-li používány jen klasické prostředky ničení, bude charakteristické postupné plnění úkolů, které vedou k dosažení cílů ve válce a operaci. Zvláště v tom zahraniční vojenští specialisté vidí rozdíl ve způsobu vedení války s použitím klasických prostředků ničení od jaderné války. Ve válce s použitím jaderných prostředků především strategického určení vidí způsob jak v nejbližší době dosáhnout výsledků, které mají strategický význam. Ve válce s použitím jen klasických prostředků ničení hodnotí strategický úspěch jako výsledek postupného, často velmi pomalého dosahování výsledků plněním taktických a operačních úkolů.

Strategická mobilnost

Strategická mobilnost, jako projev obecné mobilnosti ve vojenské oblasti, je výjimečně obsáhlým pojmem. Projevuje se v přijetí rozhodnutí na nejvyšších orgánech strategického řízení v krátké době a v jejich doručení vykonavatelům, v rychlých přesunech a manévrové činnosti uskupení ozbrojených sil v průběhu realizace strategických zámyslů.

Nejdůležitějším materiálním základem strategické mobilnosti je síť komunikací všech druhů, jejich propustná schopnost, vybavení ozbrojených sil bojovou technikou s vysokými účinky ničení a vysokou pohyblivostí, dostatek dopravních prostředků s vysokou průchodností a spojovacích prostředků, které zabezpečí nepřetržité velení v krátkých lhůtách. Současně s tím výjimečně důležitý význam při zabezpečení mobilní činnosti má vycvičenost vojsk a dovedné využívání výzbroje a vojenské techniky. Jak je vidět, strategická mobilnost ve značné míře je závislá na ekonomice, podmínkách operační přípravy teritoria státu, tj. na uskutečňování celostátních plánovaných opatření.

Strategická mobilnost zahrnuje strategická rozhodnutí a různou činnost ozbrojených sil, uskutečňované v krátké době a směřující k předejití nepřítelů, a účinné plnění strategických úkolů v průběhu války. Přitom strategickou činnost vedou mo-

hutná uskupení ozbrojených sil a skutečnou formou manévru a přeskupení sil a prostředků strategického určení a formou operací strategického rozsahu.

Strategická mobilnost z obecně teoretického hlediska je funkcí rychlého působení vzhledem k jevům a podmínkám vedení války v celku; vystupuje v opatřeních k přípravě a realizaci přijatých rozhodnutí v praxi v souladu s rozpracovanými strategickými zámysly.

Strategická mobilnost jako výraz pohyblivosti, manévrovosti a včasné činnosti vojsk se projevuje v rychlosti, čase a prostoru. To znamená, že strategická mobilnost je kvantitativní kategorie rychlosti, času a prostoru. Jejimi hlavními ukazateli jsou rychlost a čas. Rychlost, čas a prostor však zpravidla vystupují společně. Jestliže v procese zpracování rozhodnutí na operačně strategickém stupni řízení projevuje se strategická mobilnost jako ukazatel rychlosti a času (např. při přijetí rozhodnutí ve velmi krátké době), potom v každé činnosti uskupení ozbrojených sil se musí projevit v rychlých časových a prostorově časových kategoriích (např. při přesunu vojsk do nového prostoru v omezeném čase).

Kritérium mobilnosti musí být tedy optimálně nutný čas, který zabezpečuje bezpodmínečné splnění určených úkolů a

odpovídajících plánů. To je zvláště charakteristické pro raketovou jadernou válku, kdy získané sekundy a minuty mají velký význam nejen pro úspěšné zakončení jednotlivých strategických operací, ale mohou mít rozhodující vliv na průběh a výsledek války v celku.

Považujeme za nutné zdůraznit jednu důležitou zvláštnost strategické mobility. Mobilnost při přijetí rozhodnutí nemusí být vždy spojena s okamžitou rychlou činností útočného charakteru. Někdy je nutné, zvláště v průběhu vedení útoku velkého rozsahu, zastavit se na výhodných čarách, připravit obranu v krátké době, přesunout zálohy a odrazit nepřítele, který vede protiúder značnými silami, nebo který přešel do protiútoku. Taková zvláštní „mobilnost na místě“ je potřebná také v jiných podmínkách, které vyžadují časovou přestávku v aktivní činnosti a přechod do dočasné obrany s cílem připravit a zahájit nový útok.

Můžeme tedy říci, že strategická mobilnost je důležitým ukazatelem nejen strategického útoku, ale má také vztah ke strategické obraně, zvláště v podmínkách, kdy všechna opatření k vybudování obrany musíme uskutečnit v nejkratší době a být schopni odrazit jakékoli úderu mohutných útočných úskupení nepřítele. Strategická mobilnost není nějakým odloučeným a samostatným jevem v teorii vojenského umění. Projevuje se v každé činnosti ozbrojených sil, v opatřeních nejvyššího strategického orgánu řízení ozbrojených sil plní úlohu zvláštního strategického „urychlovače“ při vedení manévrové a operačně účelné činnosti, která směřuje k účinnému plnění určených strategických úkolů.

Strategická mobilnost v systému vyššího stupně velení se projevuje při:

- organizaci strategického průzkumu a získání zpráv ve velmi krátké době, která vylučuje možnost nenadálého zahájení války a vpádu nepřítele na naše území;
- přijetí strategických rozhodnutí v krátké době, která směřují k dosažení maximálně účinných strategických výsledků (při mobilizaci, strategickém rozvíjení, přeskupení, vedení operací velkého rozsahu všemi druhy ozbrojených sil) a při jejich realizaci s předejitím protivníka;
- doplňování ztrát po jaderných úderech nepřítele;
- nutnost sladit vzájemnou činnost v koalici systémů v omezeném čase.

Dobře sladěný strategický orgán velení

s rozvinutým a rozvětveným systémem automatického spojení s elektronickou výpočetní technikou umožňují včas získávat, shromažďovat, zevšeobecňovat a vydávat potřebné informace o narůstání nebezpečí války v kterékoli době. Rychlost v získávání informací o hromadném odpálení raket nepřítele a v přijetí rozhodnutí během několika minut k vedení odvetného úderu na agresora je nejdůležitějším ukazatelem strategické mobility.

V souvislosti s tím je důležité připomenout ty funkce orgánu velení, které se zabývají zpracováním rostoucího množství různých informací, jejich rozbořením, přípravou návrhů k rozhodnutí (v případě potřeby), hlášením o tom nejvyššímu vojenskopolitickému orgánu k přijetí odpovídajícího rozhodnutí. Celá tato přípravná a tvůrčí práce směřuje k včasnému uskutečnění nutných opatření a získání strategické iniciativy.

V soudobých podmínkách musíme předpokládat, že budou nepřetržitě přicházet nejrůznější informace o činnosti úskupení vlastních ozbrojených sil a nepřítele, o ztrátách, boření, evakuaci, dodávkách materiálně technických prostředků, stavu komunikací a dopravních prostředků, zavádění nových prostředků vedení ozbrojeného zápasu a nových způsobech činnosti nepřítele, dále informace o spojených vojácích, situaci ve státech nepřátelské koalice a v neutrálních státech atd. Tok informací bude v plném slova smyslu hromadným, což může podstatně narušit normální činnost nejvyššího strategického orgánu.

Proto je účelné mít i informační středisko u druhů ozbrojených sil a služeb, aby bylo možné rozříditi velký tok informací podle určení. Výjimečnou důležitost má také včasná znalost souhrnu uskutečňovaných utajených opatření nepřítele, která signalizují přípravu k vedení jaderných úderů a k zahájení nenadálé válečné činnosti.

Opožděné reakce a opožděné přijetí rozhodnutí k odvetným opatřením proti připravované agresi může skončit v soudobých podmínkách tragicky.

Strategická mobilnost na nejvyšším stupni velení se může dále projevovat v:

- přípravě záloh, obnovení sil a prostředků svazků a svazů, které působí na frontě, zvláště po ztrátách způsobených jadernými údery nepřítele;
- organizaci manévru zálohami hlavního velení z jednoho směru na druhý s cílem uchovat výhodný poměr sil;

— přisunu materiálně technických prostředků pro uskupení ozbrojených sil, které působí na různých válečiscích;

— dalších opatřeních, spojených s funkcí nejvyššího orgánu strategického řízení.

Chceme zdůraznit ještě jednu funkci nejvyššího orgánu strategického řízení, která objasňuje podstatu strategické mobility. Jde o vzájemnou spojitost a formy operačně strategického řízení v koaličním systému. Druhá světová a Velká vlastenecká válka ukázaly různé formy a způsoby sladěné činnosti koaličních ozbrojených sil. Dokonale byla tato činnost uskutečňována v podmínkách, kdy svazky a svazy spojeneckých vojsk byly operačně podřízeny Sovětské armádě. Takovéto dočasné podřízení se uskutečňovalo na základě dohody na nejvyšší politické a vojenskostrategické úrovni. Přitom se hodnotil stav spojeneckých vojsk, jejich bojové možnosti, národní zvláštnosti atd. V takovém systému součinnosti byla vyloučena ztráta času potřebná k doplňujícímu upřesnění a otázky využití spojeneckých vojsk byly řešeny velmi operativně.

Strategická mobilita, uskutečňována a neustále hodnocená v nejvyšším strategickém orgánu, nabývá charakteru nejdůležitějšího strategického faktoru, který zabezpečuje předejití nepříteli ve vedení mohutných operací, udržení strategické iniciativy a dosažení strategického překvapení.

Souhlasíme-li s důležitostí významu počáteční etapy projevení strategické mobility, tj. včasného přijetí rozhodnutí na nejvyšším stupni velení a doručení těchto rozhodnutí vykonavatelům, musíme současně zdůraznit, že každé i sebelepší rozhodnutí přijaté v rekordní krátké době, nebude prospěšné, splní-li je podřízená uskupení ozbrojených sil (operační svazy) opožděně. Mobilita činnost svazů a svazků a druhů ozbrojených sil při realizaci přijatých strategických rozhodnutí tvoří hlavní jádro strategické mobility, které plně ukazuje její podstatu.

Strategická mobilita v různé činnosti uskupení ozbrojených sil

V průběhu války mají velmi významnou úlohu různá přeskupení, přesuny a pochody na válečiscích i v hloubce státu. Proto rychlost přesunu vojsk a přeskupení letectva z jednoho do druhého prostoru budou bezesporu ovlivňovat strategickou mobilitu.

Vysoké tempo přesunu při přeskupení může podstatně ovlivnit vytvoření potřeb-

ných uskupení sil na zvolených směrech do doby zahájení operace v minimální době. Ve spojitosti s tím bude mít velký význam vysoká organizovanost a pevné velení vojskům, dobrá vycvičenost v přesunech, nakládání a vykládání na železnici i na nepřipravených stanicích v krátké době. Je pochopitelné, že pohyb vlakových souprav závisí kromě zkrácení doby na nakládání a vykládání, na technickém stavu železnic, dopravních prostředků a systému velení, které zabezpečuje vysoké rychlosti a denní výkony. Kromě toho má velký význam pohotovost všech orgánů a služeb železniční dopravy k přepravě hromadných vojenských transportů v minimální době.

Současně se širokým využitím železniční dopravy k uskutečnění rozsáhlých přeskupení vojsk budou se přesunovat svazky a dokonce celé operační svazy po vlastní ose s využitím automobilních prostředků, traktorů a jiné těžké techniky k převozu tanků, různých velkých nákladů a technických prostředků. Technické možnosti soudobé nákladní automobilní dopravy, různých tahačů a speciálních aut dovolují vysoké rychlosti přesunu. Proto můžeme tvrdit, že v soudobých a perspektivních typech automobilní techniky je základ ještě vyšších možností k uskutečnění přesunů po vlastní ose a přeskupení na větší vzdálenost a v kratší době, než předpokládáme v současné době.

V soudobých prostředcích přesunu máme značné rezervy k uskutečnění rychlého manévru svazků a svazů druhů ozbrojených sil ve velkém rozsahu a k získání času. To však vyžaduje výtečnou organizaci s využitím celého komplexu opatření k zabezpečení přesunu velkých mas vojsk. Mezi tato opatření patří:

- určení pásem přesunu,
- stanovení os svazků a operačním svazům s uvážením jejich takticko-technických možností a stavu os přesunu,
- včasné doplnění PHM na přesunu,
- rozvíjení prostředků pro opravy na určených místech v pásmu přesunu,
- organizace regulační služby,
- spolehlivá obrana ze vzduchu,
- přesné velení za přesunu a v průběhu přemísťování atd.

Všechna tato opatření přispívají k získání času a realizaci strategické mobility v praxi.

Nejdůležitější se projevuje strategická mobilita v průběhu útočných operací, i když všechna opatření uskutečňována do zahájení operace, mají bezesporu důležitý význam. Rychlá činnost při přeskupení

v krátké době mimo jakékoli pochybnosti vede k včasnému soustředění potřebného množství sil a prostředků na určených směrech, podle předvídaného strategického zámyslu a plánu vedení operace. Tím je položen základ k aktivní činnosti v plánované útočné operaci. Úspěšné zahájení sražení mohutných uskupení ozbrojených sil a vysoká tempa v průběhu operace jsou nejdůležitějším ukazatelem mobilnosti v taktickém a operačním měřítku a na konec i ve strategickém měřítku. Tempa přesunu jsou vysoké rychlosti v omezeném čase, tj. projev mobilnosti vysokého stupně.

Včasné reagování na reálné příznaky přípravy nepřátelské strany k rozpoutání války, uvedení vlastních ozbrojených sil do stavu vysoké bojové pohotovosti a strategických jaderných prostředků do pohotovosti k vedení úderu jako odpověď na rozpoutání jaderné války je v soudobých podmínkách nejvyšším ukazatelem strategické mobilnosti. Současně s tím vysoká tempa přesunu a přeskupení a vysoká tempa operací ve válce s použitím konvenčních zbraní jsou rovněž ukazatelem strategické mobilnosti.

V teorii a praxi sovětského vojenského umění jsou rozpracovány zásady o narůstání úsilí, přípravě záloh a doplňování sil a prostředků v průběhu války. Sovětské Hlavní velení v letech Velké vlastenecké války, nejenže dovedně přesunovalo své početné zálohy z jednoho směru na druhý k narůstání úsilí na nových směrech, ale také velmi aktivně vytvářelo nové záložní svazky a vyžadovalo obnovení svazků a svazů, které ztratily bojeschopnost.

V podmínkách jaderné války, kdy po úderech nepřítele mnohé svazky a operační svazy mohou ztratit bojeschopnost nebo budou mít takové ztráty, že budou muset být znovu vytvářeny, má velký význam obnovení jejich bojeschopnosti v takové době, která umožní předejít nepříтели v obnovení válečné činnosti v nové sestavě uskupení ozbrojených sil. Proto předejít nepříтели v obnovení bojeschopnosti vojsk je také jedním z nejdůležitějších prvků strategické mobilnosti.

Závěry

1. Obsah a formy strategické mobilnosti jsou důležitou součástí sovětského vojenského umění a zvláště teorie vojenské strategie. Nejplněji se projevuje v organizovaném boji za získání a udržení strategické iniciativy, v opatřeních k předejít nepříтели ve včasném rozvinutí aktivní činnosti jak při zahájení války, tak i v jejím průběhu, která jsou organizována na nejvyšší úrovni velení, a rovněž ve vnučení vlastní vůle nepříтели.

Strategická mobilnost je úzce spojena s vojskopolitickými, ekonomickými a vědeckotechnickými faktory. Vliv vojskopolitických cílů na strategickou mobilnost se názorně projevuje v průběhu války.

Stupeň a rozmach uskutečnění strategické mobilnosti v rozhodující míře závisí na včasné operační přípravě teritoria státu. Jak jsme již uvedli, k přeskupení mohutných počtů ozbrojených sil v omezeném čase je potřebná rozvětvená síť železnic a silnic s dostatečným množstvím dopravních prostředků, připravená letištní síť v různých prostorech státu a zvláště v pásmech pravděpodobných válčičích, rozvinutý systém přístavů, nakládací a vykládací mechanismy atd.; jinými slovy je potřebná taková materiální základna, jejíž dovedné využití zabezpečí uskutečnění různých přeskupení sil a prostředků v krátké době k přenesení úsilí na nová válčičště nebo na nové strategické směry. Přitom včasná příprava musí být uskutečněna s přihlédnutím k nejpravděpodobnějším směrům rozvinování sil a prostředků proti nepříтели a rovněž s přihlédnutím k rozvinování nejen pozemních uskupení, ale také letectva, míst velení, různých skladů, materiálně technického zabezpečení atd.

Vědeckotechnický pokrok vede k vytváření nových, soudobějších druhů výzbroje, vojenské a jiné techniky s vyššími rychlostmi přesunu, rychlostí palby, přesností ničení cílů, hospodárnější spotřebou munice, dále dokonalejších radiotechnických prostředků, které zabezpečují předávání nutných inofrací v kratší době. Vědeckotechnický pokrok bezprostředně ovlivňuje strategickou mobilnost ve vyšším tempu a se širokým rozmachem.

Nutnost vysokých rychlostí a tempa přesunu, potřeba nových prostředků velení a dokonalejší výzbroje objektivně vede k novým požadavkům na ekonomiku státu, na celý systém obranných opatření, na vědecké myšlení — maximálně zabezpečit ozbrojené síly k plnění nových úkolů a k účinnějšímu uskutečňování strategické mobilnosti.

V soudobých podmínkách ve větší míře, než v minulých válkách, strategická mobilnost projeví své vlastnosti jako důležitý strategický faktor za podmínek:

- udržování uskupení ozbrojených sil a prostředků na vysokém stupni bojové pohotovosti;

- schopnosti operačních svazů ozbrojených sil uskutečňovat různé přesuny a přeskupiní ve vysokých tempech a v omezeném čase;

- schopnosti uskupení ozbrojených sil účinně plnit určené strategické úkoly, které vedou ke zničení nebo zajetí velkých uskupení ozbrojených sil nepřítel v krátké době.

2. Zvýšení významu strategické mobility je podmíněno možnostmi soudobých dopravních prostředků a technickým stavem silniční a železniční sítě, které umožňuje vysoké rychlosti přesunu. Proto čím více je rozvinutá dopravní síť státu, zejména v rámci válčičtí, tím větší jsou možnosti k uskutečnění velkých přesunů sil a prostředků, tj. k uskutečnění strategického manévru z jednoho směru (válčičtí) na druhý, nebo z hloubky státu na frontu.

3. Vysoké takticko-technické možnosti soudobé výzbroje a vojenských dopravních prostředků umožňují přeskupit síly po vlastní ose a v krátké době. Tomu budou také napomáhat rychle pracující prostředky velení, dostatek pohyblivých základů materiálně technického zabezpečení na osách přesunu a dále vysoce výkonná technika k obnovení zničených úseků cest. Velký význam má také dobrá připravenost operačních svazů a svazků na přesun.